

ӘДАЛӘТ ЧАРЧЫСЫ...

(өввәли сәх.1)

Оны көрчөк, нишан верди. Хәлифә чаваб верди ки, сәни Аллаһын көзү көрүб, али вуруб. Вә мән һеч нә дејә билмәрмөр.

Еләчө дә, мұхтәлиф әгидә саһибләри дә Әли (ә) барадә көзәл фикирләр сојләмишләр. Христиан алими Чорч Чордан "Әли (ә) инсанлығын әдаләт сәсисидир" китабында дејир: "Еj којләр вә јерләр, бүтүн күчнүзү бир јерә топлајын. Бәшәрийјәтә икінчи бир Әли (ә) тәһвил верин."

Һәтта, Әлијә (ә) дүшмән мұнасибети бәсләјен Мұавијә онун олум хәбәрини ешидәндө о Һәэрәт һаттында белә бујуруб: "Дүнjanын довшанларына дејин ки, истәдикләри јердә отласынлар. Она корә ки, мұнарибәләрин шири дүңядан кочдү".

Һәэрәт Әли (ә) олдугча чох сәхавәтли иди. Белә нәгл едирләр ки, Һәэрәт Әли (ә) мұнарибәләрин бириндә мүшрик (дүшмән) бир шәхслә үзбәүз кәлир. Мүшрик шәхс Әлиниң (ә) сәхавәтини, әлиачылығыны ешилмиши. Мұбаризинин гызынын жеринде Һәэрәт белә дејир: "Ja Әли! Өз гылышыны мәнә бағышила. Сәнин бу гылышындан чох хошум кәлир".

Һәэрәт бу сөзү ешилчек гылышыны она төрөф атыр. Мүшрик шәхс Һәэрәтин бу ишиндән һејрәтә кәлиб белә дејир: "Өзүнүн етијаачы олан јердә башгасынын һачәтини јеринә јетирмәк аңчаг дәјанәтли (диндар) шәхсләрин адәтидир." Мүшрик өз атындан ениб Һәэрәтә тәрәф кәлиб Ислам динине иман кәтириմесини е'лан едир.

Әли (ә) һәм дә әдаләтли вә һатта тәрәфдар иди. О бејтул-мал ишләрнән дә әдаләтә риајәт едирди. Бир күн Әлиниң (ә) һүзүруна ики нәфәр өз шәхси ишләри үчүн мұрачиәтә кәлирләр. Әли (ә) бејтул-малын нефти несабына жанаң чырагын ишығында үмуми ишләрнә вә

нагг-несабларына бахырды. Һаләттәндан соңра онларын шәхси ишләри учүн кәлмәләрини билән Әли (ә) чырагы сөндүрдү вә онлар тәөччүбле сорушулар: "Нијәт чырагы сондүрдүнүз?" Әли (ә) бујурду: "Инди сизә чыраг кәтирирәм". О бир мүддәттән соңра онларын жаңына башга чырагла гајытты. "Сиз нә учүн чырагы өвәз етдиниз?" - суалына мөвлә Әли (ә) белә чаваб верди: "О чыраг бејтул-малданыр. Сизин шәхси шишиз олдуғу учүн мән оз шәхси чырагымдан истифадә етмәли олдум".

Әлиниң (ә) даһа бир әдаләти онун гатили ибни Мұлчәмә гаршы олан әдаләтидир ки, аға өз дүшмәнине кин бәсләмәјөрөк, онунла әдаләтлә рәфтар етди. Һәмин ибн Мұлчәмә жаҳалајыб, Әлиниң (ә) һүзүруна кәтирилдәр. Һәэрәт (ә) зәрбәтләниди үчүн вә җаҳшы даныша билмәди үчүн зәиғ бир сәслә бир нечә кәлмә меһрибан дост кими онунла данышыр. Ондан сорушур: "Нә учүн бу иши кордүн. Мән сәнин учүн җаҳши Имам дејилдимми?!" Һәттә Имамын тәрәфдарлары ону олдурмәк истәјәндә Имам ичазә вермәйді, зиндана салдырылар. Имам она азугә дә кондәрирди. Вәли вәссијәт етди ки, ону шикәнчә шәхс јох, мәни зәрбәтләнирди жыныла сиз бир зәрбә вұрасыныз".

Имам Әли (ә) бах, беләчә әдаләтли вә меһрибан бир шәхс иди. Сосиолог алымләр дејирләр ки, әкәр бир һәкумети инсана бәйзәтсәк, әдаләт онун ганыздыр. Һәэрәт Әли (ә) әдаләттән һәкуметтә, иғтисадијатда слю дигтетли иди ки, өз гардашына белә күзәшт әтмәз, онунла башгаларына фәрг гојмазды.

Жұхарыда гејд етдијимиз кими Ислам Пејгембәри бујуарды ки, Һәэрәт Әли (ә) елм шәһәринин гапысыздыр. Догурдан да, бу беләдир. Һәэрәт Әли (ә) өмрүн сон вахтлары дејерди ки, дүңядан көчүрәм, һәр нә суалыныз варса, мәндән сорушун. Әли

(ә) елмә тәшнә олан бир әммијәтдә пәнаһқан иди. Чүнки, бу елм Аллаһдан вә Гур'андан гидаланырды. Нәгл едирләр ки, бир күн бир јәһуди Әлиниң (ә) елмини јохламаг үчүн она деди: "Ja Әли, елә бир әдәд де ки, о бирдән она гәдәр олан әдәдләрә болунсун. Һәэрәт Әли (ә) да онун суалына чаваб вермәзден өввәл гарышына шәрт гојур ки, мән бу суалын чавабыны версәм, сән Исламы гәбул едәчәксән. Јәһуди разылашыр. Әли (ә) аяғынын бири атын үзәнкисинде ата минәрәк дејир: "Һәфтәнин күнләринин сајыны (јә'ни 7 күнү) даирәнин там дәрәчәсинин сајына (360-а) вүр. Алынан нәтичә чавабдыр (јә'ни 2520). Јәһуди бундан һејрәтләнир вә шәрт гәбул едәрәк иман кәтирир".

Бәли, өзиз охучуларымыз! Бу бөյүк, али шәхсијәтә малик олан мөвламыз Һәэрәт Әли (ә) һәм алым иди, һәм дә әдаләтли, шұчаәтли, сәхавәтли вә с... бөйүк хүсүсијәтләрә малик иди. Вә мән буну өз мә'мин гардашларымыза вә ағаларымыза арзу едрим. Вә арзу едәрдим ки, бүтүн дүңянан ағалары Һәэрәт Әлиниң (ә) јолуну давам етдирсінләр. Вә онун Аллаһ тәрәфиндән һарт рәһбәр олмасына инансынлар. Нечә дејәрләр: Бе һәрфинин (әрәп дилиндә) нөгтәси олмадығда мә'на вермәди кими, Һәэрәт Әли әлејниссәламын Аллаһ тәрәфиндән һарт рәһбәр (вәли) олмасына инанмајанларын да иманы нөгтәсиз бе һәрфі кими нагисидир. Аллаһ-таала исә Гијамәтдә нагис иманлыларын өмәллөрини гәбул етмәз.

Кәлин, Һәэрәт Әли әлејниссәламын һарт рәһбәр олмасына инанмагла, ону сөвмәклә вә онун јолуну давам етмәклә өз өмәлләримизи вә ибадәтләримизи көзәлләшdirәк. Аллаһ-таала бизә бу ишдә өзү тоғиғ версін. Амин!

Фат имә АБЫШОВА

ШӘРАФӘТЛИ АЙ

Һәмчинин, Һәэрәт Имам Садиг әлејниссәламдан нәгл олунан башга бир рәвајәтдә Һәэрәт Рәсуллаһын (сәлләллаһу әлејхи вә алини вә сәлләм) белә бујурдугу гејд олунур: Рәчәб ајы үммәтимин бағышланмаг аյыдыр. Бәс, бу ајда даһа чох бағышланмағынызы диләјин, чүнки Аллаһ таала бағышлајан вә мәрһәмәтлидир. Рәчәб ајына "әсәб" дејилир, чүнки бу ајда үммәтимин үстүнә Аллаһ тааланын чохлу рәһмәти јағыр. Она көрә дә, даһа чох дејин: "Әстәғириллаһ вә әс'әлүнүт-төбәтә".

Жұхарыдағы рәвајәтдә дә, гејд олундугу кими рәчәб ајында оруч тутмағын чохлу саваб вә фәзиләти вардыр. Рәвајәт олунмушдур ки, бу өзиз ајда оруч тутмаға имканы олмајан шәхс һәр күн жүз дәфә "Сұбәнәл-иләһи-чәлил Сұбәнә мән ла жәнбәгит-тәсбиһи илла лә-ху Сұбәнәл-әәзизл-әкәм Сұбәнә мән ләбисал-иззә вә нұвә ләху әһлүн" тәсбиһатыны демәклө рәчәб ајына оручунун савабына наил

олар.

Бу ајда охунмаг үчүн чохлу дуалар сиғариш олунмушдур. Лакин биз онлардан жалныз бирини зикр етмәклө қиғајәтләнирик. Гејд олуначаг дуа Имам Садиг (әлејниссәлам) тәрәфиндән төсвијәт олунмушдур ки, рәчәб ајында қүнделәлик нағазлардан соңра охујат:

Ja мән әрчуһу ликулли ҳәјр вә амәнү сәхәтәху индә кулли шәрр. Ja мән жү'тил-кәсирә билгәлил. Ja мән жү'ти мән сәәләһ. Ja мән жү'ти мән ләм жә'әлху вә мән ләм жә'рифху тәһәнинуән мини әрхәнә вә рәһмә ә'тини бимәс'әләти үйәк әммиә хәјридүнә вә әммиә хәјрил-ахирә вәс-риф әнни бимәс'әләти үйәк әммиә шәрри-дүнә вә шәррил-ахирә. Фәиннәхү ғәјру мәнгусин ма ә'тәйт вә ғәйдүнин мин фәзлилә кәрим.

Дана соңра сол әли чәнәнин үзәринә ғојуб сағ әлини шәһәдәт бармаяны исә саға-сола һәрәкәт етдирмәклө ашағыдағы сөзләри демәк лазымдыр:

Ja зәл-чәлали вәл-икрам Ja зән-нә'маи вәл-чуд Ja зәл-мәнни вәт-төвлә hәррим шәјбәти әлән-пар.

ВНИМАНИЕ!

В теологическом центре мусульман-шиитов проводятся занятия по следующим предметам: арабский язык, персидский язык, чтение Священного Корана - таджвид, история ислама и исламская идеология и различия между другими течениями. Занятия бесплатны и открыты для всех желающих.

Справки по телефону:
89262111781

Вести

АЛЕКСЕЙ II НАДЕЕТСЯ НА УКРЕПЛЕНИЕ ХРИСТИАНО-МУСУЛЬМАНСКОГО ДИАЛОГА

Патриарх Московский и всея Руси Алексий II выразил надежду на то, что новый король Саудовской Аравии Абдулла бин Абд уль-Азиз ас-Сауд будет развивать отношения между мусульманами и христианами. "Убежден, что мы можем сообща внести весомый вклад в развитие христианско-мусульманского диалога", - говорится в поздравлении патриарха новому монарху, занявшему на днях свой пост.

Алексий II также надеется на "развитие добрых дружественных отношений между Саудовской Аравией и народами, духовно окормляемыми Русской православной церковью".

В СОВЕТЕ МУФТИЕВ РОССИИ ОТКРЫЛАСЬ КОНФЕРЕНЦИЯ "РОССИЯ - ЕВРОПА - МУСУЛЬМАНСКИЙ МИР"

В резиденции Совета муфтиев России открылась конференция "Россия - Европа - Мусульманский мир: стратегия развития и модели сотрудничества". Организаторами встречи выступили Совет муфтиев России и ряд общественных организаций.

Открывая конференцию, председатель Совета муфтиев России и Духовного управления мусульман Европейской части России муфтий шейх Равиль Гайнутдин подчеркнул значимость и своевременность данной конференции, поблагодарил ши-

рокий круг участников.

Муфтий Равиль Гайнутдин также выразил уверенность, что и в будущем Совет муфтиев России непременно примет участие в форумах, тематика которых направлена на поддержание мира, расширение контактов между представителями разных конфессий, укреплению связей между ДУМ и государственными структурами.

В работе форума принимают участие ученые, общественные, государственные и религиозные деятели из Великобритании, Германии, Испании, Италии, Турции, Франции, а

также главы региональных Духовных управлений мусульман (ДУМ) Российской Федерации.

ИЗ РОССИИ В ХАДЖ СМОГУТ ОТПРАВИТЬСЯ 13 000 ЧЕЛОВЕК

Квоту в 13 тысяч человек выделило Министерство по делам хаджа Саудовской Аравии для российских паломников, намеренных в этом году совершить хадж и умру (малое паломничество) в Мекку и посетить Медину.

Соглашение о квоте было подписано главой делегации российских мусульман, депутатом Государственной Думы, председателем комитета по хаджу при правительстве РФ Ахмедом Биляловым и министром по делам хаджа Саудовской Аравии Иядом Мадани.

СОЗДАН ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ИМАМОВ И ПРОПОВЕДНИКОВ БРАЗИЛИИ

На мусульманской конференции в Сан-Паулу создан Верховный совет имамов и проповедников Бразилии. Его генеральным секретарем был избран шейх Али Абдуни, а его помощником стал шейх Халид Такиуддин Раск. В состав совета вошли семь известных исламских деятелей страны.

В рамках совета, объединившего несколько десятков мусульманских общин Бразилии, также создано несколько комитетов: исламского призыва (да'ата), по фетвам, по делам мечетей и образования.

В 30 городах Бразилии действуют 69 мечетей, управляемых исламскими организациями. В стране уже существует Федерация исламских сообществ, возглавляемая Хусейном Мухаммадом аз-Заги, и Центр исламского призыва, возглавляемый Ахмедом Али ас-Сейфи, сообщает.

ДВЕ ТРЕТИ МУСУЛЬМАН БРИТАНИИ ЗАДУМЫВАЮТСЯ ОБ ОТЪЕЗДЕ ИЗ СТРАНЫ

По данным опроса, проведенного недавно Guardian/ICM, сотни тысяч мусульман Великобритании задумываются о том, чтобы покинуть страну. По мнению газеты, подобные настроения вызваны многочисленными актами насилия в отношении представителей Ислама, захлестнувшими страну после теракта в Лондоне.

За три недели после событий 7 июля полиция зарегистрировала более 1200 случаев нападений на почве ненависти к мусульманам, среди которых - множество оскорблений в словесной форме и одно убийство. Но опрос свидетельствует, что фактически число проявлений исламофобии гораздо больше, ведь далеко

не все обращаются в полицию. Один из пяти опрошенных мусульман утверждает, что он сам либо члены его семьи подверглись нападкам после взрывов в столице Британии.

В этой связи 63% мусульман говорят, что они всерьез задумываются о том, стоит ли им оставаться в Великобритании. Трое из десяти опрошенных настроены весьма пессимистически относительно будущего их детей на Туманном альбиона.

За этими процентами стоит огромное количество людей: в Великобритании проживают приблизительно 1.6 миллионов мусульман, из них 1.1 миллион - старше 18 лет. Опрос проводился по телефону среди 1005 взрослых респондентов.

38 ОРГАНИЗАЦИЙ МУСУЛЬМАН ПРОСЯТ БЛЭРА "НЕ ДЕМОНИЗИРОВАТЬ ИСЛАМ"

38 исламских организаций Британии подписали совместное заявление против "антитеррористических мер", принимаемых правительством Тони Блэра после событий в Лондоне 7 июля этого года. Среди них - Мусульманская ассоциация Великобритании, Исламская комиссия по правам человека и др., сообщает The Peninsula Qatar.

"Мы опасаемся, что недавние события используются некоторыми силами для того, чтобы демонизировать ценности и вероучение Ислама", - заявили представители организаций.

Напомним, что Блэр, объявивший после терактов в Лондоне о том, что "правила игры меняются", ввел в действие ряд мер в отношении мусульманского сообщества страны в качестве борьбы с экстремизмом, среди которых - депортации, запреты и т.д.

ДЛЯ МУСУЛЬМАН В ИНДИИ СОЗДАНЫ ШАРИАТСКИЕ СУДЫ

В Индии, где проживает 150-миллионное мусульманское сообщество, являющееся крупнейшим религиозным меньшинством страны, начали работу свыше 22 шариатских судов. Как сообщает PNA, они были созданы благодаря усилиям Всеиндийского мусульманского бюро по частному праву. Суды рассматривают частноправовые дела мусульман, в том числе связанные с семейными отношениями, разводами и наследованием.

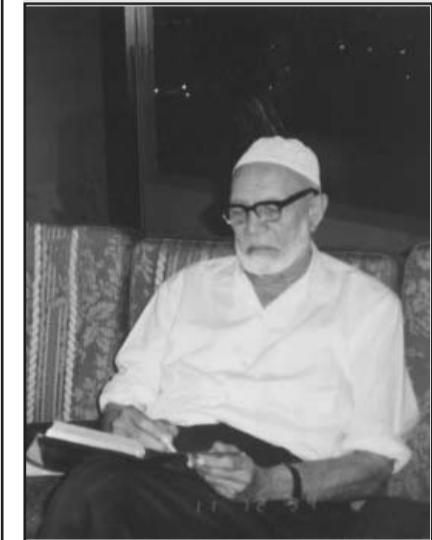
Бюро также учредило специальный институт для подготовки шариатских судей. На данный момент Всеиндийское мусульманское бюро по частному праву совместно с различными исламскими организациями и учебными заведениями прилагает усилия к тому, чтобы увеличить число шариатских судов в различных районах страны.

СКОНЧАЛСЯ ВЫДАЮЩИЙСЯ ПРОПОВЕДНИК А. ДИДАТ

На 87 году жизни скончался выдающийся исламский проповедник, лектор и полемист Ахмад Дидат. Он является автором более 100 научных работ по Исламу, а также выступил основателем Международного центра исламского призыва в Дюрабане (ЮАР). IslamOnline.

Этот центр распространял более 20 миллионов книг и аудио-кассет с лекциями Дидата, ставших причиной для обращения тысяч людей к Исламу по всему миру. Особенно А. Дидат знаменит своими диспутами с различными христианскими проповедниками, которые записаны на миллионы аудио- и видеокассет и переведены на множество языков мира.

Один из его наиболее известных диспутов - "Распят ли Христос?". Он спорил на эту тему с епископом Джошуа Мак Доуэллом в Дурбане (ЮАР) в 1981 году. Среди книг Ахмада Дидата - "Выбор между Исламом и Христианством", "Является ли Библия Словом Божиим?", "Коран:

чудо из чудес", "Что говорит Библия о Мухаммаде (да благословит его Аллах и приветствует)" и другие.

С 1996 году Дидат был прикован к постели после серьезного недуга. Он будет похоронен на кладбище в местечке Виролан, в провинции Куазало Натал, в ЮАР. Проводить шейха в последний путь съезжаются сотни людей как из ЮАР, так и со всего мира.

Как заявил его сын Юсуф, Дидат скончался рано утром в понедельник, сразу после утренней молитвы от внезапного сердечного приступа. "Он слушал аяты из суры "Ясин" по местному исламскому радио, когда у него началась агония", - добавил Юсуф.

Редакция газеты "Иман" присоединяется ко всем соболезнованиям в связи с утратой этого выдающегося человека и просит Всевышнего о милости и прощении грехов для него. Воистину, все мы принадлежим Аллаху, и к Нему вернемся.

ГУРАНИ-КӘРИМ МӨЧҮЗӘЛӘРИ

ИЛАЙ КИТАБ БӘШӘР ӘВЛАДЫНЫ ҶЕРАН ГОЈМАГДАДЫР

Мисир алими доктор Тарик Эл-Суайдан Гурани-Кәримдәкі ајәләри тәдиги еңеркән марагын һалла үзләшиб. Профессор фикир вериб ки, әшжалар вә чинсләр арасында бәрабәрликдән бәнседилән аյәләрдә бу принсипе тәкчә грамматик дејил, һәм да ријази мә'нада әмәл олунур. Ёни гадынларла кишиләрин бә-

рабәр олдуғу билдирилән Гурани-Кәримдә "гадын" вә "киши" сөzlәри бәрабәр сајда - һәр бириңи 24 дәфә ишләдилүр. Мисир алими дикәр ајәләрин анализини апараркән охшар налла растилашыб. Мәсәлән, бәлли олуб ки, Гурани-Кәримдә "дүнja" вә "ахирәт" сөzlәри дә бәрабәр сајда - 115 дәфә ишләдилүр. Соңракы тәдигатлар даһа угурлу нәтичәләр вәриб. Белә ки, бир-биринә әкс олан анлајыш вә әшжаларын адлары мүсәлманларын мүгәддәс китабында ejni сајда-

дыр. Бир нечә мисал чәкәк: "мәләк" вә "шәйтән" сөzlәrinin hәр бири 88, "hәjat" вә "өлүм" 145, "инсанлар" вә "пәјгәмбәрләр" 50, "иблис" вә "иблисдән гүртүлүн" сөzlәри 11, "тызыл" вә "јүнкүл hәjat" 8, "зәкат" вә "бәрәкәт" 32, "чәтиңлик" вә "дәзүмлүлүк" сөzlәри 114 дәфә ишләдилүр.

Анализ нәтичәсindә сохлу сајда бәлә мисаллар ашқарланыб. Лакин ән гәрибеси вә изаһ олунмајаны "дәниз" вә "торпаг" сөzlәри илә бағлысы. Белә ки,

Гурани-Кәримдә "дәниз"ә 32 дәфә, "торпаг" сөzүнә исә 13 дәфә раст қәlinir. Бу иki сөzүн ишләдilmә саýынын чәми 45 едир. Дәниз сөzүнүн саýыны 45-ә бөлүб, 100 фаизә вуранды 71.111 фаиз едир. Еjни әмәlijjatы "торпаг" сөzү илә апаранда (jени 13-ү 45-ә бөлүб, 100 фаизә вуранды) 28.888 фаиз едир. Мұасир елм исә јалныз бу жаһынларда субут едib ки, Іер күрәсүнин 71.111 фаизини су, јердә галаныны - 28.888 фаизини гуру тәшкил едир.

МӘДӘНИЙДӘР МУБАРИЗӘСИ ВӘ ИСЛАМЫН ЗӘФӘРИ

Бейтулла БАҒЫРОВ
Фәлсәфә етимләри намизеди

Дүнҗаның сијаси хәрітәсендә Иран Ислам Республикасының јер алмасы бејүк әһәмијәтә малик надиса кими дүнҗа мәтбуаты вә ичтимајјетинин диггәт мәркәзинде олмагда давам едир. Иран ингилабының далгасы дүнҗа надисәләрине өсаслы тә'сир етмиш вә етмәк дәйер.

Ингилабын (1978-1979) гәләбәсиндән аз соңра дүнҗа хәрітәсендә баш берән чидди дәјишикләр дүнҗа социализм системиниң дағылмасы илә Авропа вә Асијада јени мұстәғил дәвләтләрингә яранмасы, мұсәлман өлкәләринде. Ислами ғүввәләрингә даһа да чанланмасы, империализм тәмсил едән өлкәләрин тактикаларында дәјишикликләр вә с. дүнҗа халглары һәјатында вә бәшәр тарихинде јени бир мәрхәләләрингә башланмасындан хәбәр верир. Мәсәлә тәкчә онда дејил ки, дүнҗаның ән гәдим мәдәнијәттә мәркәзләриндән вә дәвләтләрингә олан Иранда ингилаб нәтичәсендә шаһеншаһлыг гурулушуну Ислами теократик һакимијәт үсулу әвәз етмишdir - мәсәлә бир дә онда-дир ки, бу ингилаб нечә вә һансы шәрайттә һәјата кесмиш вә көләчәкдә исә дүнҗа мигясында һансы нәтичәләрә кәтириб чыхарагчылар. Нәзәрә алмаг лазымдыр ки, назырда дүнҗа надисәләри һәр ваҳт олдугундан даһа артыг бир-бирилә әлагәдар олуб, гарышы алынмаз ғүввә кими инкишәф едир. Иран ингилабы чидчиәтә өз халгы үчүн дејил, башга мұсәлман өлкәләри үчүн гәлибә өчврилә биләр. Бу мәнада Имам Хомејинин дедији "биз көрек дүнҗаны чинајәткарлардан тәмизләјөк, Ислами прinciplәri бүтүн дүнҗада һәјата кечирмәк үсүн өлкәмизин гәлиб (модел) кими көрмәк истемәjөn өлкәләрә гарышы чыхаг", - сөзләри көләчәjөn керсәклијини әкс етдирир.

Ислам ингилабы нәтичәсендә империалист ғүввәләрингә мөвgeji чидди силкәләнмиш, материализм дүнҗақорушу кечмиш қазибәсими итиримиш, азадлыг угрұнда мубаризе сәнкәрингә атеистләр. Ислам тәрәффадарлары әвәз етмишdir. Билиндији кими, дүнҗада азадлыг кедәn просес мәнәви надисә кими һәм дини вә һәм дә фәлсәфә хүсусијәтә маликдир. Иран ингилабы исә мүәjjәn мәрхәләдә һәр ики чөннөти бирлешидмишdir. XX әсрин икинчи јарысында Ислам өлкәләринде дин фәлсәfәден ажырлыш - дини вә дүнҗави тәһисилли зијалылар дәстәси әмәлә көлмишди, онларын мөвгеләри бир-бириндән фәргләнири.

Әсрләрлә өлкәдә һаким мөвgeji ганзыны Ислами шиә дини мәфкурәси вә онун дашиычылары олан руhaniyijetin нәгшини зәйфләтмәк үсүн бир јандан Авропа идеалист фәлсәfәi мәktəblәrinin идејалары вә материалист фәлсәfәsi jaýlyryrdы. 1930-чу илләрдә дәбde олан франсыз философы Бергсонун фәлсәfәsi, сләчә дә милләtчи-иргичи фикirләri мүәjjәn дәрәчәдә зијалылар арасында кениш jaýlymshы. Алманијада тәhисil алмыш Тәги Эранинин марксист-материалист фәлсәfәsinе aid бир сыра рисаләleri дә кәнчләr арасында өзүнә тәrәffadlar tapaýryrdы. Maрагы буласыцы ки, бу ики зид дүнҗақорушләrin mәrхәlәdә тәmin ет-

динлә бағланыр вә дин нұмајәндәләри дә әмәлдә ән кери галмыш фикирләрин дашыјычысы вә мудафиәчиси кими гәле ма верилирді. Сијаси ишләрә гарышмайлан руhaniilәri һәјат үчүн мүһым әһәмијәтті олан мәсәләләрә җаһын дүшмәк чәтин иди. Ајәтуллах Хомејин (ә) кечмишдә апарылан белә сијасәti нәзәрә тутараг ингилабдан соңra руhaniyijeti, дин җадидләrinи аյыглыга вә бу саһаләrde фәal олмага чагырды.

Әслиндә сонракы еңкамчылыг механизми дә күчлү амила өчврили, Гәrbә вә онун мәдәнијәттә саһәсindә сијасәtinе garышы chelyr. Руhaniilәrin bir gisimi фәal sijasasi мубарizәjөn goşuldu. Имам Хомејini sekuljarizasiya tәrәffadary olan ruhaniilәri - dinin sijasatdәn ajyrmag istejnләri Иран ингилабы үчүн тәhlikәli үnsurләr elan etdi. Jaranan iki gütbdә kettikchә din tәrәffadaryn mөvgeleleri kүchlөmәjө bашланды. Иранда шаһын һәјата кечириди "af ingilab" illerindә zијalylar arasynda din mejl kүchlөnir vә xillas joluunu dinde axtaranlary sajy artyrdы. Mүәjjәn vaht markist vә materialiistlerin arasynda ingilab mәktəbi kечimiş jazychy Chәlal Әл-Әhәmәd gәrbләshmәjө garishi (o chumlәdәn, nәtiçәjө kөlmishdi ki, ançag bu jekan, bütow, saglam galmysh din зәminindә chыхыш edәr, mәnbәlәre ga-

ытмаг вә Гәrb буржуа сivilizasiyasynын ekspansiyasynыn, sonradan "amerikanlashma" sijasatining, Gәrbin "mәdәni mустәmlәkәsili" sijasatining garshysynы almag hәlә mүмкүndүr. Ziyałlarыn нұmajәndәsi olañ Җәlal Әl-Әhәmәd dinin mөvgejei mудафиә ectsә dә, фәlсәfә чәbħeisindәn chыхыш edirdi, mәshhur "Gәrbzәdекi" ("Gәrbchiliyә mubtela olañlar") esәrinи dә alman psixologu вә filosofu Jungun tәsirilә jazdygyны gejd edirdi. "Af ingilab" illerindә Иранда фәlсәfә чох dәbdә olañ alnajış idи. "Af ingilab"ы hәjata keçirən Mәhәmmәd Rza shah Pәhlәvi өzү dә dañıl olmagla hakim dañirler vә ideologlar dañına chox bu ingilabыn фәlсәfәsindәn bәhc edir, onu chусusi bir mәfkurә, nәzәriyә gәlibinе salmafa chәhd edirdilәr. Һәtta "af ingilab" tәshәbbüslerini keçmiş Иран shaħlaryn chусusi фәlсәfәsinnin ("hosrovani фәlсәfәsinnin") мұsasir тәchessumy kimi tәblig edәr, "pәhlәvism фәlсәfәsi"ni chусusi bir dunjäkörüş kimi tәtgidim etmәjә chan atyrdylar. Lakin bутun cәjlerә bañmajarag, nә Avropa фәlсәfә mәktəblәrinә nә dә onlaryn shәrg ekvivalentlәri Иранда dәrin kock sala билmedи. Ислam tәrәffadarylari фәlсәfә sahәsindә dә hakim mәfkuरә tәrәffadarylaryn gabagliyashy: 50-chi illerde M.N.Tәbatbaian, M.Müthәllihinin, N.M.Sherazinin dini mөvgedә jazdyglary esәrleri (фәlсәfәi mәsәlәlәrin hәlli bañmyndan) bуржуа чәbħeisindә chыхыш eden hәmkarlarыndan Ә.Ә.Sijsasi, B.Pazargard, M.Meñrin vә s.-dәn dañına mukammel nәzәrә charpyrdы. M.N.Tәbatbaian, M.Müthәlliheni, N.M.Sherazini vә Ә.C.Safaevinin фәlсәfәi esәrlәrinde esasen Иранда

kenni jaýylamysh materializm фәlсәfәsi rәdd olunmagla jaňashy, Avropa idealiist фәlсәfәi mәktəblәrinin mөvgeleleri dә tәngid olunur. Bашlychasi исә - Ислам фәlсәfәsinnin dә mұsasir ideolojii mubarizәdә әhәmiyәtetti chусusi jep tuturdы. M.N.Tәbatbaianin "Fәlсәfәsinnin esaslarы vә realizm metodu" адлы kitabyны nәzәrә tutaраг Saléhi Kermanni Ислам фәlсәfәsinnin mұsasir vәziyjetini belе сәchiyjәlәndiridi: "Islamda фәlсәfә Sәbzvaridәn sonra o gәdәr dә tәrәtgi etmәmishdi. Ady chekileñ filo-sofadan bашга Ислам дүnjasында Mirzә Meñdi Ashiyani vә bu kimi filosoflar mejdanan kөlmishdisi dә - onlar фәlсәfәjө jeni heç nә əlavә ede билмәjiblәr. Bәziyjәt hәrmәtli alim, ustad, chәnab M.N.Tәbatbaian filosofan durrungulugdan vә sөnmekdәn chыхaran vaxtadәk belә давам etmәkde idи". Авропа filosoflarыnyн esәrlәrinde dиггәt jetiyrәk o (ez seläfllerinin әksinе olarag) фәlсәfәjө jeni bир ryh kәti ridi.

Иран xalgyны istismarchylyarыn pәnchесindәn goparmaga chalyshan vә sijası һәjata atyldan ruhaniilәrin фәlсәfәjө mejli xeji artdy. 50-chi illerin axyry vә 60-chi illerde ruhaniilәrin фәlсәfә sahәsindә (ardы сәh. 6)

E'chaz - һәr hancы hәrәkәtin tәkraridelimәzlijinin, bashgalarynyн bu iши tәkrar etmәjә achiz olduglaryny billidir. Dini әdәbiyattad "e'chaz" kәlmәsi adәtәn, Gur'anla bafly iшlәdi. Allaňin әn bеjük me'chүzәlәrinde sajylan Gur'an-кәrim heç bir insan terәfinde tekrap olunmajacag dәrәchәdә dәgitig сез vә mә'nä kөzellijinе malikdir. Gur'anda iшlәnmis hәrf vә sөzlerin tәkrar, kәlmәlәrin mә'nä rәnkarәncli, xусusi ahenkardarlygla novbәlәshmәsi bu kitabыn e'chazyni kөstәrәn xусusijjәtlәrdәndir. Bejük Islam әdiblәri, filolog vә tәfsirichilәr Gur'an-кәrimin e'chazы barәdә xeji dәjәrli esәrlәr jazmyllar.

İctinab - "chәkinmәk, uzag gachmag" demәkdir. Islam әхлагында adәtәn kүnaňlardan chәkinmәjө "ictinab" dejili. Kүnah vә haram iшlәrdәn ictinab etmәk insanyн әхlagыны kamilләshdirip, onu dunja vә Axirat xоshbәxtlijinе jetiiri.

ДИНИ ЛҮГӘТ

Әзлам - Исламдан әvvәlik chahilijjә dөvrү әrәblәrinә mәhxus atributlардан biри. Bүttپәrest әrәblәr һәr hancы bir iши kөrmәk istejjerkәn әvvәlchә oxlарla falal bахыrydlar. "Әзлам" adly bu fal oxlарынын sajy adәtәn uch eded olurdy. Oxlарdan birinin үstүnә "Tанры әmr edir", o birinin үstүnә "Tанры гадаған edir" jazyrlydlar. Uчынчү оху исә jazysyz burahыrydlar. Һәmin oxlar mә'tәber sajylan bүtlәrin garshыsyna gojulurdur. Fal uchun murachiit eden shәxsin өzү, jahud kahnin oxlary garshydyra arasyndan birinini kөtүrүrdü. Әkәr biirinchi ox chыхyrdysa, nәzәrә tutulan iши jeteridilәr. Gadaғan oхu chыхsaidsy, һәmin emeldәn chәkiniirdilәr. Jazysyz ox chыхdyrys tәgdirde proses tәzәdәn tәkrap olunurdur. Gur'an-Kәrimde chahillijsi dөvrүnүn bә'zi әn'әnәlәri syrasыndan fal oxlary da gadaғan edilmishdir: "Ej iman kәtiрәnләr! Шәrab, gumar, bүtlәr, fal oxlary [әзлам] шејtan emeliindәn olañ murdar шejlәrdir. Bүnlардан chәkinin ki, bәlkә, nichat tapasyny!" ("Mайдә" suresi, 90-chy aje).

Zәrip - mүәddәs шәxslәrin gәbәrinin әtraf muhittәndә ajyran manejejә dejili. Mусәлман alaminin muxtәliif nәgtlәrinde dәfn edilmish шәxsiyjәtlәrin mәzәry үstүnә divarlary tahta, dәmir, kүmүsh vә jahud gыzylдан olañ үstү baflы xыrda otag шәklindә zәrihләr gurulur. Mәdinәde һәzret Mүhәmmәd Pejәmberin (c), Nәchәffә Imam Әlinin (ә), Mәshhәddә Imam Rzanyin (ә) mәzәrlarы үzerinде gurulmuş mәhәyychәr шәkilli gыzyl zәrihләr mусәлман inçesәnötinин шah esәrlәrinde sajylar.

Назыргады: N. РӘHИМОВ

АИЛӘ ХОШБӘХТЛИИНИН ӘСАСЛАРЫ

Гаршылыглы мәһәббәт вә анлашманын, һәмрәјлилә вә сәмимијәт ин һөкм сурдүјү һәјат даһа зинәт ли вә фираван олур. Аллаһын изни илә ики севән гәлб говушудуга, һәјат ын агры-ачысыны бирлә дадан, севинчини бирликдә дујан бир т алеј чеврилир. Онлар күсүшуб-барышыр, бәзән әсл һәигигәт көлкәдә галыр, гаршылыглы мәһәббәт ит ир. Лакин чох кечмир ки, һәр ики севән гәлбә баш галдыран мәрһемәт вә гаршылыглы күзәшт һисси бүт үн бу анлашылмазлығы арадан галдырыр, онларын јенидән говушмасына шәрәнт ярадыр. Бу нисс илк мәһәббәт дән дә күчтү олур. Чүнки онларын сәмими мұнасибәт и бир-бириң гаршы күзәшт ә кет мәје маңе олан вә айлә хошбәхт лијини зәифләдән егоизм үзәриндә гәләбә чалыр.

Уча Ярадан аилә мұнасибәтләри гурмага вә бу мұнасибәтләри мәһәббәт, мәрһемәт әсасында меңкәмләтмәје иша-ре едәрәк дејир: "Сизин үчүн онларла үңсүйіттән әдесиниз деје өз чинсиниздән зөвчәләр хәлг етмәсі, аранызда достлуг, севки вә мәрһемәт яратмасы да Онун гүдөрт әламәтләриндәндир. Һәигигәтән, бунда [бу ярадыльшада] дүшүннөн бир гөвм үчүн ибергеләр вардыр!" ("Әр-Рум" сүрәси, ајә 21).

Аллаһ тәрәфиндән мүәյжән олунмуш аилә мұнасибәти иманын характеристи илә чулғашыр ки, бу да ону мә'нәви сабитлик мүнити илә әнатә едир вә кәнчлик дөврү үчүн характеристик олан мә'нәви вә физики гејри-камиллик вә кәләчәк барәсіндә нараһатчылыг мәрһәләсіни өвәз едир.

КӘНЧЛӘРИН АРЗУЛАРЫ ВӘ АИЛӘ ҺӘЈАТЫНЫН ХҮСУСИЛӘТЛӘРИ

Жеткинлик дөврүндә яшајан кәнчләр әз кәләчәк һәјатлары барәдә дүшүнмәjә башлајылар. Кәләчәк евлилик һәјаты, хошбәхт аилә гурмаг арзусы онларын хәјалында чанланыр. Бәзән кәнч оғлан тәсөввүр едир ки, хәјалында чанландырығы қазибәдар вә ja вар-дөвләти илә дингәти чөлб едән гыз гаршысында дајаныб. Лакин о бу алдаңычы шејләрә наил олдуга, өз иманы, яхшы давранышы вә хоши рәфтары илә сечилән бир гызла аилә гурмага үстүнлүк вәрәчекидir. Бүтүн бунлары кәнч гыз һагында да демәк олар. Бела ки, о да хәјалындақы ғәһрәмәнаны қөзәл, варлы ja, да чидди бир шәхс кими тәсөввүр едир. Лакин о, инам вә Аллаһ-тааланын ризасы илә аилә һәјаты гурмаг истасе, Ислам дининин бүйүрдүгү кими она ентирам бәсләјәчәк вә кәрамәт кәстәрәчәк диндар, мә'мин бир кәнчлә никана кирмәjә چалышағадыр.

Вар-дөвләт, кәзәллик вә бүк ими Ани рәббәт ојадан не'мәтләр севкилиләр арасындақы һәмрәјлијин, гаршылыглы мәһәббәттеги әсас амили һесаб едилмир. Чүнки бу не'мәтләр һәјатда мүвәггәтидир. Гаршылыглы саф мәһәббәт исә дамидир. Хошбәхт аилә һәјатынын али кејиғијәтләrinе қәләнчә исә, биз онлары инсанын ентиячыны өдөјен вә онун тәбиети илә уйғун кәлән әсл Ислам мәнбәлериндең мәнимсәјирик. Бела ки, Аллаһ-таала Гур'ани-кәримин "Нур" сүрәсіндә билдирир: "[Еј ме'минләр] Аранызда олан субај кишиләри вә әрсиз гадынлары, әмәлсалан [яխуд евләнмәjә габил] көлә вә чарыjәләринизи евләндирин. Әкәр онлар жохсулдурулгар-

са, Аллаh өз лүтфу илә онлары дөвләтли едәр. Аллаh [мәрһәмәти] кенини олан, [иһәр шеji] биләнди!" Көрдүйүмүз кими, мүгәддәс китабымызды мүәйжән едилмиш кејиғијәтләр өз әксини мүрүввәтдө вә хошбәхтликдә, тәгвада вә Ярадана ибадәтдә таптыр. Вар-дөвләт, кәзәллик кими дикәр хүсүсүй-жәтләр исә нәинки илләр, айлар кеңдик-чә арадан кедән формал шејләрдир, һәттә севкилиләр арасында бәдбәхтлик вә

вардыр. Бу характеристи бүтүн ишләриндә бирликдә олан башга бир адамда белә көрмәк олдуга чөтиндир. Лакин аилә башчыларындан соху бу мәсәләни сәхв анлајылар. Онлар белә һесаб едирләр ки, гаршы тәрәфин характеристини нәинки көкүл сурәтдә дәжишмәк, һәттә она јенисини тәрбијә етмәк мүмкүндүр. Лакин бу мәсәләнин һәјата кечирилмеси ади шәрәнтә мүмкүн дејилдир. Мүгәддәс китабымыз олан Гур'ан бәшшәр өвләди

јајынмаг.

2. Әр-арвады һәјатын севинчини, кәдәрини биркә яшамага сөвг едән гаршылыглы дүйғу, севки мүбадиләси апармаг. Белә ки, бу мұнасибәт гаршы тәрәфин гәзәбинә сәбәб олан ниссләрдә күзәштә кетмәjә имкан верир. Гур'ани-кәрим бу барәд бујурур: "Кишиләрин гадынлар үзәриндә шәриятә көрә һүгүлләр олдуғу кими, гадынларын да онларын үзәриндә һүгүлләрары вардыр". ("Әл-Бәгәрә" сүрәси, ајә 228).

3. Һәјати мәсәләләрдә гаршылыглы мәслінәтгәшмә апармаг, мұхтәлиф олса белә, гаршы тәрәфин фикирләринә һөрмәт бәсләмәк, һәјат әһәмийтәни гәрарларын гәбул едилмәсіндә бирликдә иштирак етмәк, онларын нәтичәләрни ганаэтбәш олмаса белә, әр-арвадын өз үзәрине көтүрмәсі.

4. Мәс'үијәттеги аилә үзвләри, хүсүсилә дә әр-арвад арасында бәрабәр бөлүнмәсі.. Шәриәтин мүәйжән етдији кими, һүгүт гајдаларына вә вәзиғәләрә риајәт едилмәсі, һәр һансы аила үзвүнә вурулмуш зәрәри арадан галдырмаг үчүн илтифат, хеирханылыг көстәрilmәсі.

5. Баш вермиш ихтилафлары јумшалтмаға сәj көстәрмәк, тәрәфләрдән биригин вә ja һәр икисинин дүчар олдуғу гәзбәт вә чоштуңлугу далғасыны сакитләштірмәк, бу вәзијәттеги сон нәтичәдә тәрәфләрдән биригин пис, тәһиграмиз сөзләрә, ja да дејулмәкә мә'рүз галдырығы чидди мұнагишеjә чеврилмәсінә имкан вермәмәк. Үмуми анлашмаја наил олмаг үчүн сакит сөhбәт апармаг, едилмиш тәһигри кери көтүрмәк, даһа сонра сәhвлери вә чидди ихтилафлары төкәр етмәмәк үчүн гаршы тәрәфин ирәли сүрдүjү шәртләрлә разылашмаг лазымдыр.

жохсуллугу ярадан мәнфи һаллардыр. Имам Садиг (ә) оғланы гызла вар-дөвләтине, яхуд да көзәллипүнә көрә никана кирмәсіндән чекиндиရәрәк белә демишдир: "Var-дөвләти оны жолундан чыхардығы, козәллии исә колкәдә сахналдығы үчүн сән диндар бир гызла евләнмәлисөн".

Кәнчләр өзләринә һәјат жолдашы сечәркән онун тәгвали олмасы илә бәрабәр, Динин чох ниссәсина тәмсил едән көзәл өхлала малик олмасыны үстүн тутмалыцир. Қүсөн ибни Әл-Бәшшар бу барәд белә дејир: Әбүл-Кәсендән бир дәфа гадын сорушду: "Tohумларымыздан бири мәнимде нишанлыбыр, лакин өхлагыл дејил. Мән нә етмәлиjәм?" О, چаваб верди: "Әкәр сән дедијин кимидирсә, онуңла аилә гурма!" ("Әл-Мәчлиси, Биңарул-әнвар; ч. 103; сән. 235.) Имам Рза (ә) белә бујурур: "Әкәр иманы вә өхлагындан разы галдығын бир кәнчә нишанлансан, онуңла никана кир. Онун касыбылығы вә жохсуллугу сәнә мәне олмасын". Аллаh-таала Гур'ани-кәримдә бујурур: "Әкәр онлар жохсулдурулгарса, Аллаh өз лүтфу илә онлары дөвләтли едәр". ("Нур" сүрәси, ајә 32). Жу-харыда дејилнәләрдән көрүрүк ки, Ислам тә'лимләри кәнчләринә өз арзу вә истәкләриң үйғун олараг аилә гурмагла-рына мәне олмур, әксине, онлары изди-вач просесинде сәадәтә, хошбәхтлиjә наил олмаг үчүн жүксәк кејиғијәтләрә доғру жөнәлдири, тәрбијә едир. Мә'лүм олдуғу кими узун мүддәтли никана әлагәси гурмаг вә өмрү боју инсанын яша-ышыны вә ентиячарыны тә'мин едән аилә иттифагы яратмаг чәтиң бир иш-дир.

ӘР-АРВАД МҰНАСИБӘТЛӘРИНДЕ ҺӘМРӘЛІК

Һәр бир инсанын һәјата баҳышла-рыны, давранышыны өзүндә бирләшди-рән өзүнәмөхсүс тәбиети, характеристи

арасындақы мұхтәлифлиjә ишарә едәрәк көстәрир: "Еј иман қәтириәнләр! Биз сизи бир киши вә бир гадындан [Адәм вә Һәввадан] яратдыг. Соңра бир-бириңизи таныласыныз [кимли-низи биләсінiz] деја сизи халглара вә гәбиләләрә аյырдыг. Аллаh жаңында ән һөрмәтли оланыныз Аллаhдан ән чох горханыныз, пис әмәлләрдән ән чох әр-кинәннисизdir". ("Әл-Нұр" сүрәси, ајә 13). Онда бурадан белә чыхыр ки, һәр бир адамын өз шәхсијәттән үз хүсүсүй-жәтләри вардыр. Лакин Аллаh жаңында ән яхшы хүсүсүйт төгвадыр.

Әр-арвад арасындақы бу дүшүнчәни арадан галдырмаг үчүн аилә мұнасибәтләринин позулмасы наминә онларын характеристерләри вә баҳышлары арасында үйғунлугу вә гаршылыглы анлашма яратмага көтириб чыхаран күшүл әсаслар лазымдыр ки, бунларын да ән мүһүмләри ашағылда-рды.

1. Аллаh-тааланын гаршылыглы әр-арвад мұнасибәтләри гурмаг үчүн мүәйжән етдији өхлаг, давраныш нормаларыны рәhбөр тутмаг вә сон нәтичәдә Аллаh енкемла-рынан вә шәриәттеги позулмасына көтириб чыхаран заңири, мадди вә бағыттардан башшага бу кими һаллардан

ОЛЕГ (АЛИ) ПАВЛОВ СЛОВА

Словы, как стрелы лишь воздух сотрясают,
когда слова пусты.
Словы, как стрелы убивают, когда
слова неправды, клеветы.
Словы, как стрелы в сердце попадают
когда слова любви.
Словы, как стрелы в душу западают
когда слова мудры.
Словы, как стрелы убывают, или ранят
или оживят.
Словы, как стрелы введут тебя
в рай или в ад.

МУДРЕЦ

Все называли лишь
мудрецом его.
Мудрец и сам
поверил в это,
что он
один мудрец.
Но, посмотрев в окно,
увидев как с ветвей деревьев
листья опадают
Подумав, понял, что
мудрец
один Аллах!